

نیازسنجی آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

علی رضا میرزایی کارزان^۱، دکتر ستار کیخاونی^۲، مرتضی حسین زاده^۳، دکتر علی اشرف عیوضی^۴

نویسنده مسئول: دانشگاه علوم پزشکی ایلام، مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی ali.medilam@gmail.com

دریافت: ۹۱/۱۱/۱۸ پذیرش: ۹۲/۵/۱۲

چکیده

زمینه و هدف: نیازسنجی آموزشی اولین گام در برنامه‌ریزی برنامه‌های توسعه‌ی اعضای هیات علمی است که به نوبه خود موجب ارتقای کیفیت آموزش و پرورش می‌شود. مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین و اولویت بندی نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی در دانشگاه علوم پزشکی ایلام انجام گرفت.

روش بررسی: در پژوهشی توصیفی، جامعه‌ی آماری به دو گروه دسته بندی شد. بر اساس مدل نیازسنجی سه بعدی کافمن، ابتدا با استفاده از مصاحبه، اطلاعات کلی درخصوص نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی از شرکت کنندگان گروه اول گردآوری شد و سپس با روش کدگذاری سه مرحله‌ای اشتراوس و کوربین، گویه‌ها یا کدهای مربوطه، استخراج گردید که نهایتاً در شش حیطه‌ی کلی دسته بندی و تدوین شدند. در مرحله پایانی، میزان نیاز آموزشی و اولویت هر کدام از موضوعات حیطه‌ها با استفاده از پرسشنامه محقق ساخته (روا و پایا $r=0/85$) از دیدگاه خود اعضای هیات علمی تعیین شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها با روش‌های آمار توصیفی همچون فراوانی، میانگین، انحراف معیار و آزمون T استیودنت استفاده شد. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد در حیطه‌ی آموزش و یادگیری، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به شیوه‌های نوین تدریس و کمترین نیاز آموزشی مربوط به برگزاری ژورنال کلاب؛ در حیطه‌ی ارزشیابی آموزشی، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به شیوه‌های ارزشیابی دانشجوی و کمترین نیاز آموزشی مربوط به ارزشیابی به شیوه‌ی آزمون عینی ساختارمند (OSCE)؛ در حیطه پژوهش، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به مقاله نویسی به زبان انگلیسی و کمترین نیاز آموزشی مربوط به اخلاق در پژوهش؛ در حیطه‌ی فناوری اطلاعات، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به آشنایی با مهارت‌های فناوری اطلاعات و کمترین نیاز آموزشی مربوط به استفاده از کامپیوتر در آموزش؛ در حیطه عمومی، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به شیوه ارتباط با دانشجوی و کمترین نیاز آموزشی مربوط به اخلاق حرفه‌ای و در حیطه زبان انگلیسی، بالاترین نیاز آموزشی مربوط به نگارش متون علمی به زبان انگلیسی و کمترین نیاز آموزشی مربوط به ترجمه متون تخصصی بود.

نتیجه گیری: از دیدگاه مطالعه‌ی شوندگان، کلیه‌ی موضوعات مورد بررسی در این تحقیق به عنوان نیاز آموزشی قلمداد شدند و در اولویت بندی حیطه‌های شش گانه باتوجه به میانگین امتیازات، اولویت اول مربوط به حیطه‌ی زبان انگلیسی و اولویت آخر مربوط به حیطه ارزشیابی آموزشی بوده است.

واژه‌گان کلیدی: نیازسنجی آموزشی، اعضای هیات علمی، برنامه ریزی آموزشی، توانمندسازی

مقدمه

پیشرفت و توسعه‌ی سازمان‌ها و موسسات، درگرو ارتقای توسعه منابع انسانی به عنوان وسیله‌ای برای ارتقای کیفیت سطح دانش، بینش، مهارت و رفتار منابع انسانی است (۱).

منابع انسانی و راهی برای تطابق سودمند با تغییرات، که دو

۱- کارشناس ارشد برنامه ریزی آموزشی مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

۲- استادیار دانشگاه علوم پزشکی ایلام

۳- مربی هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

۴- استادیار و مدیر مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

شاخصه‌ی اساسی رقابت سازمان‌ها هستند، از اهمیت حیاتی برخوردار بوده، بایستی به خوبی طراحی و برنامه‌ریزی شود (۲). ضرورت برنامه‌ریزی در سازمان‌ها و موسسات آموزشی، زمانی مطرح گردید که لزوم استفاده مطلوب از منابع و امکانات محدود و دستیابی به حداکثر بهره‌وری مشخص شد و چون در برنامه‌ریزی اصولی و واقع‌بینانه، اطلاعات مطمئن، جامع و صحیح مورد نیاز است؛ در دهه‌های گذشته فرایند نیازسنجی آموزشی، بیش از پیش مورد توجه قرار گرفته است (۳).

اولین گام برنامه‌ریزی آموزشی، شناسایی نیازهای آموزشی و اولویت‌بندی آن‌هاست که اگر این مرحله به‌خوبی و به‌درستی انجام شود، اجرای فرایندهای توسعه‌ی آموزشی راحت‌تر و موثرتر خواهد بود (۲). نیازسنجی آموزشی به عنوان یکی از ابزارهای مهم در راستای توانمندسازی نیروی انسانی موجب نمایان‌سازی شکاف‌های آموزشی شده، تصمیم‌گیری اثر بخش و سریع را تسهیل کرده و به تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان این امکان را می‌دهد تا با توجه به منابع مالی محدود و هزینه‌های فزاینده، با اولویت‌بندی گزینه‌های مختلف، راهکار مناسب را برای پرکردن شکاف‌ها به کار گیرند (۴، ۵). با آنکه نیازسنجی علمی و اصولی، تنها در قرن اخیر مورد توجه قرار گرفته و فنون و مدل‌های این فرایند هنوز جوان و در حال توسعه هستند، حلقه‌ی مفقوده نیازسنجی در نظام برنامه‌ریزی آموزشی و درسی ایران نتایج برنامه‌های آموزشی را به شدت تهدید می‌کند. بنابراین در این برهه از زمان، اهمیت توجه صاحب‌نظران نظام‌های آموزشی به امر نیازسنجی آموزشی، آشکارتر و نمایان‌تر از گذشته است (۳). اعضای هیات علمی، مهم‌ترین سرمایه هر موسسه آموزش عالی محسوب می‌شوند و توانمندسازی آنان در زمینه‌های تدریس، دانش پژوهی و رهبری، سبب می‌گردد رسالت‌ها و اهداف گسترده موسسه آموزشی به خوبی تحقق یابند (۶). توانمندسازی عبارتست از فرایند ارتقای ظرفیت

های لازم برای قادر ساختن کارکنان به ایجاد ارزش افزوده در سازمان و کارایی و اثر بخشی در ایفای نقش و مسوولیتی که در سازمان بر عهده دارند (۷) در دانشگاه‌های علوم پزشکی این امر، اعضای هیات علمی را برای ایفای نقش‌های هفت‌گانه آماده ساخته و موجب تقویت آنان در راستای مولد و به‌روز بودن می‌گردد (۶). امروزه نیازسنجی آموزشی اساتید دانشگاه، فعالیتی است که با هدف توانمندسازی اعضای هیات علمی به انجام می‌رسد (۸، ۵، ۴) و برهمن اساس در سال‌های گذشته در این زمینه تحقیقات متعددی به انجام رسیده است. واحد توسعه‌ی آموزش دانشگاه ایندای غربی با بررسی نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه در سال ۲۰۰۹، مواردی همچون یادگیری فعال در کلاس‌های بزرگ، طراحی فعالیت‌ها برای یادگیری و ارزیابی، روش‌های تدریس و یادگیری، مدیریت کلاس، انگیزش دانشجویان، مدیریت دانشجویان چالش برانگیز، آموزش آزمایشگاهی و بالینی، رفتار حرفه‌ای در محیط دانشگاه، و در خصوص دانشجویان، مدیریت زمان، نوشتن تحقیق علمی-کاربردی و آمادگی روحی برای کلاس را به عنوان نیاز آموزشی ذکر کرده است (۸).

مطالعه‌ی دیگری در دانشگاه ملک فیصل عربستان توسط ادکلی و همکاران در سال ۲۰۱۰، نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی را شامل موضوعاتی چون توانایی تدریس در گروه‌های کوچک و بزرگ، برنامه‌ریزی و آموزش بالینی، طراحی برنامه‌ی درسی و توسعه‌ی منابع یادگیری، ارزشیابی فراگیران، ارزشیابی دوره‌ها، تحقیق عملی، آگاهی از اصول آموزش و پرورش، ارزش‌های اخلاقی و نگرشی، مهارت در تصمیم‌گیری، و مهارت‌های مدیریتی و ارتباطی را نشان داده است (۹).

نتایج مطالعه‌ی نیازسنجی آموزشی آویژگان و همکاران (۱۳۸۷) در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نشان داد، اعضای هیات علمی بالینی در حیطه آموزش، نیاز به آموزش

کارگاه، سمینار، کنفرانس و آموزش الکترونیک و با استفاده از ترکیب روش‌های سخنرانی، کارگروهی، بحث همراه با استفاده از وسایل کمک آموزشی بوده است (۵ و ۱۰). پژوهش کنونی با هدف شناسایی نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام در سال ۱۳۸۹، به انجام رسید.

روش بررسی

این مطالعه توصیفی، بر اساس مدل نیاز سنجی سه بعدی کافمن و در دو گام اصلی انجام گرفت. در مدل نیازسنجی کافمن (۳)، نیازها از دیدگاه مدیریت سیستم، اعضای هیات علمی و دانشجویان مورد بررسی قرار گرفت. بر این اساس در گام اول، با روش نمونه‌گیری مبتنی بر هدف، ۵۲ نفر شامل معاون آموزشی، مدیر پژوهش، مدیر آموزش، مدیر مرکز مطالعات و توسعه آموزش پزشکی، مدیر آموزش مداوم، ۲۰ نفر از اعضای هیات علمی علاقمند و ۲۸ نفر از دانشجویان (دو نفر به نمایندگی دانشجویان هر رشته) انتخاب شدند و با استفاده از ابزار مصاحبه نیمه ساختارمند مورد مطالعه قرار گرفتند. در این گام با روش کدگذاری سه مرحله‌ای اشتراوس و کوربین (۱۳)، گویه‌ها یا نیازهای آموزشی از دیدگاه مصاحبه‌شوندگان مشخص شده، در گام دوم گویه‌ها یا نیازها در قالب پرسشنامه‌ای ۴۷ سوالی در ۶ حیطه (آموزش و یادگیری ۱۶ گویه، عمومی ۶ گویه، ارزشیابی آموزشی ۱۰ گویه، پژوهش ۹ گویه، فناوری اطلاعات ۳ گویه، و زبان انگلیسی ۳ گویه) مورد بررسی قرار گرفتند. در این مرحله جامعه آماری شامل تمامی اعضای هیات علمی مشغول به کار در دانشگاه علوم پزشکی ایلام در سال تحصیلی ۸۹-۸۸ به تعداد ۹۲ نفر بود که با توجه به محدود و دسترس بودن جامعه و همچنین اطمینان بیشتر روش سرشماری، با این روش مورد مطالعه قرار گرفتند. پرسشنامه مورد استفاده شامل ۴۷ سوال بود که بر اساس طیف ۵ درجه

یادگیری مداوم و خود آموزی در دانشجویان؛ در حیطه‌ی پژوهش، مهارت تحلیل آماری داده‌ها؛ در حیطه‌ی توسعه فردی، مکالمه به زبان انگلیسی؛ در حیطه‌ی فعالیت‌های اجرایی و مدیریتی، مدیریت زمان؛ در حیطه‌ی خدمات درمانی و ارتقای سلامت، نحوه‌ی ثبت اطلاعات بیمار؛ و در حیطه فعالیت‌های تخصصی خارج از دانشگاه، اصول و روش‌های رایج‌ی آموزش و مشاوره به جامعه توسط رسانه‌های ارتباط جمعی، اولویت نخست نیازها بوده‌اند (۶).

سرچمی و همکاران (۱۳۸۶) در نیاز سنجی آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین نیازهایی چون نوشتن طرح درس استاندارد، آموزش دانشجوی محور، ارزشیابی به روش OSCE، استفاده از اینترنت برای آموزش و آشنایی با اصول پژوهش در آموزش را به عنوان اولویت اول نیازهای اعضای هیات علمی تعیین نموده‌اند (۱). سبزواری و همکاران (۱۳۹۰) در تبیین و اولویت بندی نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور، اولویت اول نیازها را در شش حیطه به شرح زیر تعیین کرده‌اند: حیطه‌ی آموزش و یادگیری، شیوه‌های تدریس، اصول و سبک‌های یادگیری و آموزش مهارت‌های بالینی؛ حیطه‌ی عمومی، مهارت‌های ارتباطی؛ حیطه‌ی ارزشیابی، نحوه‌ی ارزیابی بالینی، آزمون‌های پیشرفت تحصیلی و تعیین روایی و پایایی آزمون‌های پیشرفت تحصیلی؛ در حیطه پژوهش: مقاله نویسی، استفاده از نرم افزارهای آماری و کاربرد آمار حیاتی در پژوهش‌های علوم پزشکی؛ حیطه‌ی فن‌آوری اطلاعات، استفاده از منابع الکترونیکی؛ و در حیطه‌ی زبان انگلیسی، نگارش متون علمی به زبان انگلیسی (۱۰).

بررسی تحقیقات انجام گرفته نشان می‌دهد که در بیشتر آن‌ها از ابزار پرسشنامه و یا مصاحبه همراه با پرسشنامه در نیازسنجی استفاده شده است (۱۲-۸، ۱۰، ۲، ۵، ۶) و روش‌های ترجیحی آموزش اساتید نیز در برخی تحقیقات در قالب

ای لیکرت تنظیم شد و در آن خیلی کم به معنای کمترین امتیاز (یک) و خیلی زیاد به معنای بیشترین امتیاز (پنج) بود. رویی پرسشنامه با نظر چند نفر از اعضای هیات علمی صاحب نظر و پایایی آن با اجرای پرسشنامه بر روی ۲۰ نفر از جامعه آماری و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ ($\alpha=0/85$) تایید شد. معیار ورود به مطالعه کلیه پرسشنامه هایی بود که کامل تکمیل شده بودند و پرسشنامه های ناقص نیز از مطالعه خارج شدند. از روش های آمار توصیفی نظیر فراوانی، میانگین و انحراف معیار و همچنین آزمون آماری t گروه های مستقل برای مقایسه دیدگاه گروه های پاسخ دهنده به پرسشنامه بر حسب جنسیت استفاده شد. معیار تعیین اولویت نیازهای آموزشی، میانگین امتیازهای به دست آمده بود. میانگین های برابر و بالاتر از ۳ به عنوان نیاز آموزشی قلمداد شدند و بالاترین میانگین به عنوان اولویت اول نیازهای آموزشی تعیین شد.

یافته ها

از مجموع ۹۲ پرسشنامه توزیع شده، تعداد ۷۸ پرسشنامه (۸۵ درصد) تکمیل و بازگشت داده شدند که از این تعداد ۳۷ مورد مربوط به دانشکده پزشکی، ۱۵ مورد مربوط به دانشکده پیراپزشکی، ۱۴ مورد مربوط به دانشکده بهداشت و ۱۲ مورد مربوط به دانشکده پرستاری و مامایی بود. ۱۵ نفر (۱۹/۲ درصد) از شرکت کنندگان در مطالعه، زن و ۶۳ نفر (۸۰/۸ درصد) مرد بودند. همچنین ۴۶ نفر (۵۹ درصد) دارای مدرک کارشناسی ارشد و ۳۲ نفر (۴۱ درصد) دکترا یا متخصص بودند. از نظر رتبه علمی نیز، ۴۷ نفر (۶۰/۲ درصد) مربی، ۲۹ نفر (۳۷/۲ درصد) استادیار و ۲ نفر (۲/۶ درصد) دانشیار بودند. میانگین و انحراف معیار امتیازات به دست آمده از مجموع پنج امتیاز در حیطه های شش گانه شامل آموزش و

یادگیری ($3/77 \pm 0/61$)، عمومی ($4/07 \pm 0/64$)، ارزشیابی آموزشی ($3/72 \pm 0/68$)، پژوهش ($3/87 \pm 0/56$)، فناوری اطلاعات ($4/25 \pm 0/69$) و زبان انگلیسی ($4/27 \pm 0/86$) بود. مطالعه شوندگان در حیطه های آموزش و یادگیری؛ بیشترین نیاز را به شیوه های نوین تدریس و کمترین نیاز را به نحوه برگزاری ژورنال کلاب؛ در حیطه های ارزشیابی آموزشی، بیشترین نیاز را به شیوه های ارزشیابی دانشجوی و کمترین نیاز به ارزشیابی به شیوه آزمون عینی ساختارمند (OSCE)؛ در حیطه های پژوهش، بیشترین نیاز به مقاله نویسی به زبان انگلیسی و کمترین نیاز را به اخلاق در پژوهش؛ در حیطه های فناوری اطلاعات، بیشترین نیاز را به استفاده از منابع الکترونیک و کمترین نیاز را به استفاده از کامپیوتر در آموزش؛ در حیطه های عمومی بیشترین نیاز مربوط به روش ارتباط با دانشجوی و کمترین نیاز مربوط به اخلاق حرفه ای؛ و در حیطه های زبان انگلیسی، بیشترین نیاز را به نگارش متون علمی به زبان انگلیسی و کمترین نیاز را به ترجمه متون تخصصی اعلام کردند. همچنین بررسی میانگین نمرات نیازها در همه حیطه ها نشان داد که تمامی نیازهای مورد بررسی توسط اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، به عنوان نیاز آموزشی اعلام شدند (جدول ۱). مقایسه ای میانگین امتیازات اعضای هیات علمی زن و مرد شرکت کننده در مطالعه حاضر، با استفاده از آزمون t گروه های مستقل، تفاوت معناداری را در نیازهای حیطه عمومی نشان داد. ($P=0/032$) و در بقیه حیطه ها تفاوت معناداری مشاهده نگردید. در رابطه با بهترین زمان برگزاری کارگاه های آموزشی جهت اعضای هیات علمی، یافته ها نشان داد روزهای چهارشنبه ($53/8$ درصد) و پنج شنبه ($69/2$ درصد)، بین دو نیم سال و فصل زمستان، از دیدگاه جامعه ای مورد پژوهش بهترین زمان برگزاری کارگاه بود.

جدول ۱: اولویت بندی نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام

حیطه	گویه	درصد انتخاب گزینه زیاد و خیلی زیاد	میانگین نمره از ۵	انحراف معیار	اولویت
ارزشیابی آموزشی	شیوه های نوین تدریس	۹۲/۳	۴/۳۷	۰/۶۲	۳
	طراحی تدریس	۷۶/۹	۴/۰۹	۰/۹	۱۱
	برنامه ریزی و بازنگری برنامه درسی	۸۰/۸	۳/۹۶	۰/۵۹	۱۶
	مدیریت کلاس	۸۲	۳/۸۶	۰/۶۵	۲۲
	اصول و شیوه های یادگیری دانشجویان	۸۴/۶	۴/۲۲	۰/۶۹	۸
	آموزش مبتنی بر تظاهرات بالینی CPC	۵۳/۸	۳/۴۶	۱/۲۳	۳۶
	یادگیری مبتنی بر شواهد EBL	۵۶/۴	۳/۴۸	۱/۰۴	۳۵
	پزشکی مبتنی بر شواهد EBM	۶۴/۱	۳/۵۳	۱/۳۵	۳۳
	تفکر انتقادی و خلاق	۶۹/۲	۳/۷۲	۰/۹۳	۲۷
	استفاده از ابزار کمک آموزشی	۷۰	۳/۹	۰/۷۱	۱۹
	آموزش مهارت بالینی	۶۴	۳/۸۸	۱/۰۸	۲۱
	برگزاری گزارش صبحگاهی	۵۹	۳/۳۶	۱/۳	۳۷
	برگزاری ژونال کلاب	۴۴/۸	۳/۳	۱/۲۸	۳۸
	روش های تدریس بالینی	۵۷/۷	۳/۴۹	۱/۳۶	۳۴
	شیوه های یادگیری مادام العمر	۷۹/۵	۴/۰۸	۰/۸۳	۱۲
	شیوه های پرورش خلاقیت در دانشجویان	۷۴/۳	۳/۹۵	۰/۸۲	۱۷
	شیوه های ارزشیابی دانشجو	۸۴/۶	۴/۰۸	۰/۶۱	۱۲
	ارزشیابی پیشرفت تحصیلی	۷۱/۸	۳/۹۲	۰/۶۹	۱۸
	نحوه ارزیابی بالینی دانشجو	۶۲/۸	۳/۵۷	۱/۱۷	۳۱
ارزشیابی پژوهشی	تعیین روایی و پایایی آزمون های پیشرفت تحصیلی	۶۵/۷	۳/۷۲	۰/۸۵	۲۷
	تحلیل آزمون های پیشرفت تحصیلی	۷۴/۳	۳/۷۹	۰/۸۸	۲۵
	ارزشیابی به شیوه آزمون عینی ساختارمند (OSCE)	۶۰/۵	۳/۵۶	۱/۱۵	۳۲
	استفاده از کارپوشه یا پورتفولیو	۵۵/۲	۳/۵۹	۱/۱۶	۳۰
	استفاده از کارنامه‌ی آموزشی (log book)	۵۶/۴	۳/۶۴	۱/۰۹	۲۹
	شیوه های ارزشیابی آموزشی	۷۴/۳	۳/۶۷	۰/۹۴	۲۸
	اعتبار بخشی و ارزیابی درونی	۶۴/۱	۳/۷۹	۰/۷۶	۲۵
	آشنایی با پژوهش کیفی و متا آنالیز	۷۶/۹	۳/۸۹	۰/۹۷	۲۰
	تحقیق کمی	۶۶/۷	۳/۹۵	۰/۷۸	۱۷
	کاربرد آمار حیاتی در علوم پزشکی	۴۳/۵	۳/۵۶	۰/۸۴	۳۲
پژوهش	استفاده از نرم افزار آماری در تحلیل داده ها	۵۱/۳	۳/۷۴	۰/۸۱	۲۶
	اخلاق در پژوهش	۴۳/۶	۳/۴۹	۰/۸۱	۳۴
	پژوهش در آموزش	۶۴/۱	۳/۸۲	۰/۹۶	۲۴

۲۳	۰/۹۵	۳/۸۵	۷۱/۸	مقاله نویسی به زبان فارسی	اطلاعات فناوری
۲	۰/۵۹	۴/۴۱	۹۴/۹	مقاله نویسی به زبان انگلیسی	
۹	۰/۹۱	۴/۲۱	۷۶/۹	بررسی متون و مرجع نویسی	
۵	۰/۷۹	۴/۳۱	۷۹/۵	استفاده از منابع الکترونیک	
۴	۰/۷۳	۴/۳۳	۸۴/۶	آشنایی با مهارت های فناوری اطلاعات	
۱۰	۰/۹۷	۴/۱۳	۸۲	استفاده از کامپیوتر در آموزش	مهارت های عمومی
۱۷	۰/۹۳	۳/۹۵	۷۴/۴	اخلاق حرفه ای	
۱۵	۱/۰۷	۳/۹۷	۷۶/۹	حقوق بیمار	
۷	۰/۶۶	۴/۲۳	۸۷/۲	مهارت های ارتباطی	
۱۵	۰/۶۶	۳/۹۷	۷۶/۹	فنون مشاوره و راهنمایی	
۶	۰/۷۱	۴/۲۶	۸۴/۶	روش ارتباط با دانشجو	نگارشی
۱۳	۰/۷	۴/۰۳	۸۷/۳	مدیریت تصمیم گیری آموزشی	
۲	۰/۷۸	۴/۴۱	۸۲/۱	مکالمه انگلیسی	
۱	۰/۹۶	۴/۴۴	۸۲	نگارش متون علمی به زبان انگلیسی	
۱۴	۱/۲۶	۳/۹۹	۷۱/۸	ترجمه متون تخصصی	

بحث

دانشگاه علوم پزشکی گیلان، نیاز آموزشی انتخاب روش تدریس مناسب و موثر در رتبه‌ی دوم نیازهای حیطه طراحی و تدریس قرار گرفته است (۱۵)، اما در تحقیق آویژگان و همکاران (۶) نحوه‌ی طراحی و اجرای آموزش از راه دور به عنوان اولویت اول نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی پایه دانشکده‌ی پزشکی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان تعیین شد و مهارت به کارگیری انواع روش ها و فنون آموزش در رتبه چهارم این اولویت بندی قرار گرفته است.

نتایج تحقیق حاضر در حیطه‌ی آموزش حاکی از آن بود که اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، آموزش شیوه های نوین تدریس را به عنوان اولویت اول نیازهای آموزشی خود در این حیطه می دانستند، که این امر می تواند از طرفی، ناشی از نگذردن دوره های آموزشی مربوط به روش تدریس و آموزش از سوی اکثریت اعضای هیات علمی دانشگاه، بعد از کسب مدارک مربوط به رشته‌ی تخصصی، و خلاء آموزش های ضمن خدمت مناسب در دانشگاه‌های علوم پزشکی باشد و از طرف دیگر، نشانگر اهمیت وظایف

برنامه ریزان نظام آموزشی ناگزیرند در تدوین برنامه‌ها، دلایل قانع کننده‌ای داشته باشند، لذا تمامی تصمیمات در خصوص تدوین اهداف آموزشی، محتوای برنامه‌ها و استفاده موثر از منابع و امکانات محدود، تابعی از نیازسنجی است. با تشخیص نیازها، قبل از انتخاب هر نوع راه حل، می‌توان بر میزان کارایی و اثربخشی برنامه ها افزود و با انجام اقدام مناسب، قابلیت اعتماد، اثربخشی و اخلاقی بودن آنچه انجام می شود را ممکن ساخت. یافته های پژوهش حاضر، با توجه به میانگین امتیاز نظرات جامعه مورد پژوهش (جدول ۱) نشان داد در حیطه‌ی آموزش و یادگیری، بیشترین نیاز مربوط به شیوه های نوین تدریس بود که این نتیجه با یافته های مطالعه‌ای در دانشگاه علوم پزشکی اراک، همخوانی دارد (۱۴). در مطالعه‌ی دیگری در سطح دانشگاه های علوم پزشکی کشور نیاز به آموزش شیوه های نوین تدریس در اولویت اول نیازهای حیطه‌ی آموزش قرار داشته که همسو با تحقیق حاضر است (۱۰). در نیازسنجی آموزشی اعضای هیات علمی

اعضای هیات علمی ذکر شده همخوانی داشت (۹). همچنین نتایج نیازسنجی آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی تبریز که شرکت کنندگان (۶۴/۵ درصد) در آن، روش‌های ارزشیابی فراگیران را به عنوان نیاز آموزشی حیطه‌ی ارزشیابی عنوان کرده بودند، با نتایج تحقیق حاضر مشابهت دارد (۱۷). ارزشیابی به شیوه آزمون عینی ساختارمند در این حیطه از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام به عنوان اولویت آخر ذکر شد، هرچند در تحقیق سرچمی و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی قزوین، این نیاز در اولویت اول قرار داشت (۱). نتایج به دست آمده در حیطه‌ی ارزشیابی آموزشی، بیانگر اهمیت جایگاه دانشجویان به عنوان مشتریان نظام دانشگاهی است، زیرا مباحث مرتبط با دانشجو و پیشرفت تحصیلی او از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه، بیشترین اولویت را داشته‌اند و اولویت دوم این حیطه نیز مربوط به بحث آزمون‌های پیشرفت تحصیلی بود و قرار گرفتن نیاز ارزشیابی به شیوه آزمون عینی ساختارمند در رتبه آخر، می‌تواند ناشی از دشواری به کارگیری این شیوه ارزیابی در برخی از رشته‌ها و هزینه اجرای آن باشد که شرکت کنندگان را بر آن داشته تا اولویت کمتری را برای آن قایل شوند. در حیطه‌ی پژوهش اولویت اول نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام مربوط به مقاله نویسی به زبان انگلیسی بود. در حالی که در تحقیق مشابه از میان هفت نیاز مورد بررسی مقاله نویسی در اولویت پنجم قرار گرفته بود (۱۰). در تحقیق دیگری در مراکز پزشکی اورژانس آمریکا اولویت اول به تحقیقات آموزشی اختصاص یافت (۱۸). نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر در این حیطه نشان داد که اعضای هیات علمی در زمینه‌ی زبان انگلیسی و به ویژه نگارش مقاله به زبان انگلیسی نیازمند آموزش هستند و شاید سرانه‌ی پایین نگارش مقاله در مجلات خارجی در بین بعضی از اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ناشی از این نیاز بوده باشد. براساس نتایج تحقیق، اولویت

آموزشی اعضای هیات علمی است که تدریس و آموزش دانشجویان به عنوان مهم‌ترین فعالیت کاری ایشان محسوب می‌شود. نتایج دیگر تحقیقات نیز موید این نکته است، از جمله مطالعه‌ی در دانشگاه علوم پزشکی اصفهان نشان داد که اعضای هیات علمی، در طول سال، بیشترین زمان (۳۳۲/۳ ساعت) فعالیت خود را به امر آموزش می‌پردازند و فعالیت‌های پژوهشی و بالینی و ... در رتبه‌های بعدی قرار دارند (۱۶).

همچنین نتایج نشان داد اعضای هیات علمی شرکت کننده در این پژوهش، در حیطه‌ی آموزش و یادگیری کمترین نیاز را به نحوه‌ی برگزاری ژورنال کلاب اعلام کردند که این موضوع در بررسی نیازهای اعضای هیات علمی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور در بین ۱۳ نیاز در رتبه‌ی سوم قرار گرفت (۱۰)، اما در نیازسنجی آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، برگزاری ژورنال کلاب در حیطه‌ی پژوهش، و در اولویت بندی نیازهای این حیطه از بین ۶ نیاز مورد بررسی در رتبه‌ی پنجم قرار داشته است که از این نظر با نتایج تحقیق حاضر هم‌خوانی دارد (۱۶). برخلاف پژوهش دانشگاه علوم پزشکی اصفهان، در این تحقیق با توجه به ماهیت و هدف آموزشی فعالیت برگزاری ژورنال کلاب برای اساتید بالینی، این موضوع در قالب نیازهای حیطه‌ی آموزش و یادگیری مورد بررسی قرار گرفت. در بررسی نتایج، از علل قرار گرفتن این نیاز در رتبه‌ی آخر نیازهای حیطه آموزش، می‌توان به تعداد کم اعضای هیات علمی بالینی شرکت کننده در این تحقیق نسبت به اعضای هیات علمی علوم پایه، اشاره کرد چرا که این موضوع اصولاً فعالیتی مربوط به آموزش بیمارستانی است. در حیطه‌ی ارزشیابی آموزشی، شیوه‌های ارزشیابی دانشجو در اولویت اول نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی شرکت کننده در پژوهش قرار گرفت که با نتایج نیازسنجی اساتید دانشگاه ملک فیصل عربستان که در آن ارزشیابی فراگیران و ارزیابی دوره به عنوان نیاز آموزشی

آخر در این حیطه مربوط به اخلاق در پژوهش بود که این موضوع در تحقیقات مشابه کمتر مورد توجه قرار گرفته و شاید مغفول مانده بود. علی رغم اهمیت و جایگاه بالای مباحث و موضوعات مربوط به اخلاق در پژوهش، در این نیازسنجی از سوی شرکت کنندگان در مطالعه به عنوان نیاز با اولویت بالا ذکر نشده است، اگرچه این مورد نیز به مانند سایر نیازهای مورد بررسی، دارای میانگین امتیاز بیشتر از ۳ و به عنوان نیاز با اولویت پایین تر مورد توجه اعضای هیات علمی بوده است. اولویت های اعلام شده از سوی اعضای هیات علمی در حیطه های فناوری اطلاعات نشان داد اولویت اول مربوط به استفاده از منابع الکترونیک بود که نتایج تحقیقات مشابه نیز نیاز به آموزش در این زمینه را تأیید کرده است (۱۹). تحقیق دیگری در این زمینه نشان داد ۶۲ درصد اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی مشهد در زمینه های اینترنت و فناوری رایانه های دارای مهارت پایین و نیاز آموزشی بالا هستند (۲). از دیدگاه اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، استفاده از کامپیوتر در آموزش در اولویت آخر نیازهای آموزشی آنان در حیطه های فناوری اطلاعات قرار داشت اما به طور کلی نیازهای مربوط به این حیطه در زمره اولویت های بالای نیازهای آموزشی آنان بود. در این رابطه نتایج نیازسنجی آموزشی اعضای هیات علمی بالینی دانشگاه اصفهان، نیاز به آموزش ویندوز را در رتبه ی ۲۳ نیازهای آموزشی نشان داد (۶). شرایط جدید آموزش دانشگاهی و لزوم آشنایی اعضای هیات علمی با فناوری های جدید اطلاعاتی و آموزشی، از طریق آموزش نیازهای مربوط به حیطه های فناوری اطلاعات امکان پذیر است. نتایج نشان داد در بین اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام زمینه های لازم جهت آشنایی بیشتر با فناوری های جدید اطلاعاتی به وجود آمده و برخی از اساتید در این زمینه توانمندی های لازم را کسب کرده اند، اما نیاز به برگزاری دوره های مربوطه هنوز هم وجود دارد که با یافته های مطالعه دانشگاه ایالتی میشیگان

آمریکا در زمینه روش های ادغام تکنولوژی در دوره های آموزشی از جمله اینترنت و توسعه دوره های مبتنی بر وب به خوبی همخوانی دارد (۲۰). در حیطه ی عمومی اولویت اول نیازهای آموزشی از دیدگاه جامعه مورد مطالعه مربوط به روش ارتباط با دانشجو بود که با نتایج نیازسنجی آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه گیلان همسویی دارد که در آن ارتباط خوب با دانشجو به عنوان یک عامل بسیار مهم در ارتقای انگیزه استاد به منظور رشد فردی ذکر شده بود (۱۵). در این حیطه اخلاق حرفه ای به عنوان آخرین اولویت نیازهای آموزشی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام تعیین شده است. قرار گرفتن اخلاق حرفه ای در اولویت آخر نیازهای آموزشی این حیطه، شاید ناشی از تسلط اساتید در زمینه ی رشته های تخصصی شان بوده است که از دیدگاه شرکت کنندگان اخلاق حرفه ای را در اولویت آموزشی پایین-تری قرار داده است، این در حالی است که نتایج تحقیقات، وجود کمبودها و مشکلاتی را در زمینه ی آموزش اخلاق حرفه ای به ویژه در سیستم آموزش سستی نشان داده است (۲۱ و ۲۲). در حیطه ی زبان انگلیسی بیشترین نیاز مربوط به نگارش متون علمی به زبان انگلیسی و کمترین نیاز مربوط به ترجمه ی متون تخصصی بود. در تحقیق آویژگان و همکاران مقاله نویسی به زبان انگلیسی در اولویت سوم نیازها و مکالمه ی انگلیسی در اولویت اول نیازهای حیطه ی توسعه فردی قرار داشت (۱۵، ۱۶). در مطالعه ی دیگری در حیطه ی زبان انگلیسی، اولویت های اول نیازها، به نگارش متون علمی، مکالمه به زبان انگلیسی و ترجمه متون تخصصی اختصاص داشت (۱۰). آنچه روشن است، آشنایی با زبان انگلیسی به ویژه در زمینه ی رشته ی تخصصی، برای اعضای هیات علمی دانشگاه های علوم پزشکی از اهمیت بالایی برخوردار بوده، بنابراین به عنوان نیاز آموزشی مورد توجه خواهد بود، همچنان که در این تحقیق اولویت اول کل نیازهای آموزشی هم مربوط به نگارش متون علمی به زبان انگلیسی بوده است.

تاثیر نیاز فرد به آموختن است، بنابراین محوریت دادن کارگاه‌های آموزشی به نیازهای اعضای هیات علمی، گامی مناسب برای ارتقای توان آموزشی اعضای هیات علمی و کیفیت آموزشی دانشگاه است. علاوه بر این مقایسه نتایج این تحقیق با نیازسنجی‌های انجام شده توسط محققین دیگر، نشان می‌دهد اعضای هیات علمی دانشگاه‌های مختلف، ضمن داشتن نیازهای مشابه و مشترک، دارای نیازهای ویژه و خاص خود هستند که جز با انجام نیازسنجی دقیق، دوره ای و مستمر قابل شناسایی نیست، لذا پیشنهاد می‌گردد در دانشگاه علوم پزشکی ایلام علاوه بر برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی در زمینه‌ی نیازهای تعیین شده، نسبت به ایجاد سیستم نیازسنجی پویا و مستمر اقدام شود.

تقدیر و تشکر

مراتب تشکر و سپاس از تمامی عزیزانی که ما را در انجام این تحقیق یاری کردند به ویژه اعضای محترم هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، اعلام می‌گردد.

References

- 1- Sarchami R, Mohammadi N, Fallah Abed P, Zainalo A, Javadi A. Educational needs of faculties about concepts of medical education from their viewpoints in Qazvin university of medical sciences. *Journal of Meical Education &Development*. 2008;3(3):16-22.
- 2- Emad Zade A, Karimi M H, Bahreini T H, et al. Educational needs assessment of Mashad University of Medical Sciences' managers in management and leadership. *Journal of Medical Education*. 2004;4(2):89-93.

در خصوص بهترین زمان برگزاری کارگاه های آموزشی، اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، فصل زمستان، در طول و بین دو نیمسال و روزهای چهارشنبه عصر و پنجشنبه را بهترین زمان برگزاری کارگاه های آموزشی دانسته اند. تحقیق سرچمی و همکاران (۱۳۸۶) در بررسی بهترین زمان برگزاری کارگاه ها، فصل پاییز، ابتدای ترم و روز دوشنبه را بهترین زمان برگزاری کارگاه از دیدگاه اساتید علوم پزشکی عنوان کرده اند (۱). در بررسی انجام شده در دانشگاه میشینگان توسط روزن ال ام (۲۰۰۵)، ۵۷ درصد شرکت کنندگان بهترین روز ترجیحی را روزهای آخر هفته و ۴۳ درصد عنوان کرده اند که روز خاصی را ترجیح نمی‌دهند، همچنین شرکت کنندگان بهترین ساعت شروع کارگاه را ساعت ۹ صبح تا ۱۳ عصر تعیین نموده اند (۲۰).

نتیجه گیری

با توجه به نتایج کلی نیازسنجی اعضای هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی ایلام، تمامی موضوعات مورد بررسی در حیطه ها به عنوان نیاز آموزشی بوده، نیازمند آموزش به اعضای هیات علمی بودند. اما نکته‌ی قابل توجه این است که در آموزش بزرگسالان، یادگیری تا حد زیادی تحت

- 3- Fathi V K. Need assessment in educational planning & curricula (method and theqniques). Tehran: Office of Teacher and Manpower Education; 1996.
- 4- McCawley PF. Methods for conducting a needs assessment guidelines for cooperative extension system professionals. University of Idaho Extension; 2009.
- 5- Spurlin JE. Using needs assessment as a holistic means for improving technology Infrastructure. *ELI Paper*. 2007;3:1-10.

- 6- Avijgan M, Karamalian H ,6- Ashourioun V, Changiz T. Educational needs assessment of medical school's clinical faculty members in Isfahan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2009;9(2):93-103.
- 7- Gaminian V. Empowerment in education & training. *Journal of Management in Education & Training*. 2003;36,35:112-20.
- 8- University of the West Indies: Cave Hill campus IdU. Faculty development need assessment. University of the West Indies: Cave Hill Campus, Instructional development Unit; 2012 [cited 2012 11,08]; Available from: <http://www.cavehill.uwi.edu/research/resources/QRInstructionalDevel.pdf>.
- 9- Adkoli B, Al-Umrn K, Al-Sheikh M. Innovative method of needs assessment for faculty development programs in a Gulf medical school. *Educ Health* (Abingdon). 2010; 20: 23:389-408
- 10- Sabzevari S, Fasihi H, T, Ershad R, et al. Determining and priority of faculty members educational needs in medical universities. Tehran: Ministry of Health And Medical Education; 2011. pp. 5-45.
- 11- Farasatkah M. The future view of iranian higher education quality. *Quarterly journal of Research and Planning in Higher Education*. 2009;14(4):67-95.
- 12- Guo Y, Sippola E, Feng X, et al. International medical school faculty development: the results of a needs assessment survey among medical educators in China. *Adv Health Sci Educ Theory Pract*. 2009;14(1):91-102.
- 13- Strauss A, Corbin J. Basics of qualitative resaech: techniques and precedurse for developing grounded theory. 3rd ed. Losangles: CA Sage press; 2008.
- 14- Ghadami A, Salehi B, Sajadi S, Naji H. Students' points of view regarding effective factors in establishing communication between students and faculty members. *Iranian Journal of Medical Education*. 2008;7(1):149-54.
- 15- Asadi M, Taheri M, Khoshrang H. Educational needs assessment of faculty members ; priorities – strategies. *Research in Medical Education*. 2011;3(2):36-42.
- 16- Avijgan M, Karam Alian H, Zandi B, Ashourioun V, Changiz T. Prioritization of educational needs of faculty members in medical school of Isfahan University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Medical Education*. 2011;10(5):735-47.
- 17- Certer MSUoTED. Educational need assessment of medical sciences University of Tabrizs Faculty Members. Tabriz: Medical Sciences University of Tabriz Educational Development Certer; 2009 [cited 2009]; Available from: <http://pedc.tbzmed.ac.ir/Default.aspx?tabid=111>.
- 18- Farley H, Casaletto J ,Ankel F, Young KD, Hockberger R. An assessment of the faculty development needs of junior clinical faculty in emergency medicine. *Acad Emerg Med*. 2008;15(7):664-8.
- 19- Farhadian F, Tootoonchi M, Changiz T, Haghani F, Oveis Gharan S. Points of cilinical

faculty members about skills and educational needs concerning clinical teaching methods in Isfahan University of Medical sciences. *Steps of Development in Clinical Education*. 2008; 5(2): 143-7.

20- Rosen LM. Michigan State University Instructional Development Need Assessment: Executive Summary. . Office of Faculty and Organizational Development Administration, Michigan State University; 2005 [cited 2009

November 25]; Available from: <http://fod.msu.edu/needs-assessment-2005-results>.

21- Khaghani M, Maleki H, Mahmudi A, Abbaspour A. Medical ethics curriculum identity, based on medical ethics faculty members experiences; a Qualitative Study. *Iranian Journal of Medical Ethics*. 2012;5(16):95-116.

22- Larijani B, Motvaseli E. New methood of medical ethics education. *Diabetes and Lipid of Iran* .2011;4:39-46

Educational Needs Assessment of Faculty Members at Ilam University of Medical Sciences

Mirzaei karzan A¹, Kikhavani S¹, Hossein zade M¹, Aeivazi AA¹

¹Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran.

Corresponding Author: Aeivazi AA, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran.

Email: ali.medilam@gmail.com

Received: 6 Feb 2013

Accepted: 3 Aug 2013

Background and objective: Educational needs assessment is the first step in planning faculty development programs which, in turn, promotes the quality of education. The current study aimed at determining and prioritizing educational needs of faculty members in Ilam University of Medical Sciences.

Materials and Method: In a descriptive study, deputy for education, Education affairs, Research, CME, and EDC managers along with 20 concerned faculty members and 28 students were interviewed first. Second, all the faculty members were given a researcher-made questionnaire ($r=0.85$) containing 47 questions in six main domains. Based on Kaufman's 3D need assessment model, all domains were developed and by Strauss and Corbin 3-stage method details were extracted. Data analysis was conducted by descriptive methods; namely the frequencies, the mean, the standard deviation, and the T test.

Results: In teaching-learning domain, the most important educational need was recent teaching methods, while the least important went for journal club. In assessment domain, the most important one was student assessment method, while OSCE was the least. In research domain, the most important priority belonged to paper writing in English, while the least was ethics in research. From ITC domain view points, ITC Skills and applying computer in education were the most and the least priorities respectively. Similarly, in general skills domain teacher-student communication skills were the most important topic; however, professionalism was the least one. Finally, from the English language point of view, English writing/communication was the most important topic, while special scientific texts translation was the least important.

Conclusion: All studied topics were considered as educational needs by participants; however, out of all six domains, English language and educational assessment were the first and the last priorities respectively.

Keywords: Educational need assessment, Faculty member, Educational planning, In-service